

Därför har Trump fel om USA:s ekonomi

Dagens Nyheter den 24 juli 2017

Ett av Donald Trumps återkommande teman är att frihandel har missgynnat USA därför att man inte konkurrerar på lika villkor med andra länder. Enligt hans resonemang har det inneburit större import än export och därför underskott i bytesbalansen. Därmed "dräneras USA på pengar och jobb" vilket sägs försvaga landet. Trumps recept mot det är en protektionistisk handelspolitik.

Trump's argument kan vara bestickande. Men de är i själva verket grovt missvisande. Det krävs emellertid en djupare analys för att se felen.

För det första behöver det inte vara negativt för ett land med bytesbalansunderskott. Innebörden är visserligen att landets finansiella nettoförmögenhet minskar. Men att som USA låna av omvärlden kan vara rationellt om det sker till låga räntor och finansierar investeringar som ger hög framtida avkastning.

För det andra har de flesta ekonomiskt utvecklade länder ungefär lika liberala handelsregler som USA.

För det tredje har handelspolitik enligt vedertagen nationalekonomisk teori mycket liten påverkan på bytesbalansen. Den dominerande posten i den är nettoexporten, alltså skillnaden mellan export och import. Ett lands nettoexport är definitionsmässigt också lika med skillnaden mellan dess produktion och förbrukning av varor och tjänster. Därav följer att nettoexporten även är lika med skillnaden mellan sparande och investeringar. Ett land som USA med bytesbalansunderskott sparar alltså mindre än det investerar.

Omfattningen av sparande och investeringar är resultatet av grundläggande beslut som tas av hushåll, företag och offentlig sektor. Bytesbalanssaldot påverkas därför bara om de faktorer som styr dessa beslut ändras. Det kan gälla medborgarnas incitament att spara inför pensionering, företagens avkastning på investeringar och politiska önskemål om skattesänkningar eller offentliga utgiftsökningar.

Anta att USA skulle höja importtullarna. Den direkta effekten blir lägre import. Men då minskar utbudet av dollar på valutamarknaden eftersom andra länders exportörer får mindre dollarinkomster att växla till sina nationella valutor. Därför stiger dollarn i värde. USA:s export blir då dyrare och faller. Eftersom tullarna inte har någon större effekt på drivkrafterna för sparande och investeringar, kan dollarkursen antas stiga så mycket att bytesbalanssaldot förblir ungefär oförändrat. Den främsta effekten är således att både import och export minskar. Detta teoretiska resonemang stöds av att det inte finns något samband mellan omfattningen av handelshinder och bytesbalanssaldot när man jämför länder.

Den politik som Trump vill föra kommer i själva verket att leda till större bytesbalansunderskott. Förslagen om lägre skatter och högre offentliga utgifter för försvar och infrastrukturinvesteringar innebär nämligen större federala budgetunderskott. Dessa skulle minska det totala sparatet i landet i förhållande till investeringarna.

Trumpadministrationen har ventilerat tankar om specifika handelspolitiska straffåtgärder mot länder som USA har bilaterala handelsunderskott mot, till exempel Mexiko och Kina. Sådana handelshinder mot endast vissa länder skulle få små effekter på den totala importen. Den främsta effekten blir högre importpriser eftersom importen från länder med högre produktionskostnader i stället skulle öka.

Minskade och mindre effektiva handelsströmmar till följd av en mer protektionistisk handelspolitik i USA skulle påverka den ekonomiska tillväxten negativt både där och på andra håll. Det är väl belagt att frihandel har positiva effekter på produktiviteten i en ekonomi. Det beror på möjligheterna till specialisering och utnyttjande av stordriftsfördelar. En växande del av handelsflödena har kommit att bestå av insatsvaror och insattjänster som korsar nationsgränserna när komplexa globala värdekedjor blivit allt viktigare i produktionsprocessen. Trumps tänkande tycks helt bortse från de stora effektivitetsvinster som detta inneburit.

Frihandel gynnar konsumenterna genom lägre priser och ett mer varierat utbud av varor och tjänster. Dessa konsumenteffekter är viktigare för låg- än höginkomsttagare, eftersom den förra gruppen lägger en större del av sin budget på varor som är föremål för handel.

Men stora grupper arbetstagare kan också missgynnas av frihandel. Den ökade handeln med främst Kina har slagit ut industrijobb i USA, även om den spelat en mycket mindre roll än den teknologiska utvecklingen. Trots att effekterna på den totala sysselsättningen varit små, så har effekterna i vissa regioner varit betydande. Förlorarna finns framför allt bland lågutbildade och äldre som har mindre förmåga till omställning än andra grupper.

Svaga sociala skyddsnät och en helt otillräcklig politik för att främja rörlighet på arbetsmarknaden har inneburit att de negativa följderna av globaliseringen blivit särskilt allvarliga i USA. En viktig lärdom av fenomenet Trump är hur farliga sådana systembrister är. De kan uppenbarligen skapa en klangbotten för populistisk retorik och primitiv analys som hotar att leda politiken helt fel.

Lars Calmfors